ONS MARKENBOEK

Gorssel, januari 2000
18e jaargang, no. 1

ISSN: 0169-5819

ONS MARKENBOEK

Uitgave van de oudheidkundige vereniging De Elf Marken te Gorssel.

De vereniging is opgericht op 27 september 1983 en heeft ten doel "de beoefening van de geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder die van de gemeente Gorssel, waaronder mede wordt begrepen het grondgebied van de gehele, huidige en vroegere, burgerlijke gemeente Gorssel alsmede de bevordering in zo breed mogelijke kring van de belangstelling voor de geschiedenis van de gemeente Gorssel in al haar aspecten".

BESTUUR

Voorzitter : Mevr. W.J. Holtslag-Harkink, Blauwedijk 11
7218 BJ Almen tel 0575 432058

Secretaris : W. van de Kamp, Lochemseweg 38
7214 RK Epse, tel 0575 493037

Penningmeester : H.F. Bruil, Molenweg 22
7213 XG Gorssel, tel 0575 491822

Leden : R. Boschloo, Hogenkampsweg 3
7218 BT Almen, tel 0575 431261
H.A. Klein Ovink, Wittendijk 6
7216 PL Kring van Dorth tel 0573 221317
J. Nijenhuis, Wunderinklaan 3
7211 AG Eefde, tel 0575 515761
J. Pasman, Heideweg 14
7217 TE Harfsen, tel 0573 431248
A.M. de Ruiter, Joppelaan 14
7213 AC Gorssel, tel 0575 492139
Mevr. F. Woertman-Derks, du Tourweg 24
7214 AL Epse, tel. 0575 492021

REDACTIECOMMISSIE

Voorzitter : A.M. de Ruiter, Joppelaan 14
7213 AC Gorssel, tel 0575 492139

Leden : N. Kuik, Het Wilgert 8
7214 AV Epse, tel 0575 493170
H. Meedendorp, Elfuursweg 22
7213 EN Gorssel, tel 0575 492074

ONS MARKENBOEK

18e jaargang, no. 1, januari 2000

INHOUD

blz.

Mededelingen van het bestuur en de redactie 2

Afscheid
door H.J. Jansen op de Haar 6

Van de nieuwe voorzitter
door W. Holtslag-Harkink 7

Oude foto's 8

Excursie Drenthe 1999
door H. Schoenmaker en Ankie Schoenmaker 10

William Hurrel (slot)
door W. van de Kamp 11

De schoolmeester
door N. van Wijk 12

Heidense begraafplaatsen onder de gemeente Gorssel (2)
door H. Schoenmaker 13

Boerderij en genealogie Markvoort (1)
door werkgroep genealogie 29

De begraafplaatsen in de gemeente Gorssel (1)
door H.J. Jansen op de Haar 34

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR EN DE REDACTIE

Gelukkig nieuwjaar

Een nieuwe agenda is aangeschaft, een nieuw jaar is aangebroken en een jaarwisseling is gevierd. Deze keer was het wel een heel bijzondere jaarwisseling. Immers, wij gaan niet alleen een nieuw jaar en een nieuwe eeuw in, doch zelfs een nieuw millennium tegemoet. Onze christelijke jaartelling begint bij de geboorte van Christus en dat is nu tweeduizend jaar geleden.
Overigens was deze belangrijke gebeurtenis ook maar een stap in het bestaan van onze aarde. Andere culturen gaan soms uit van een andere start. De joodse jaartelling bijvoorbeeld heeft als beginpunt gekozen voor de schepping van de aarde en dat werd via het Oude Testament berekend op 3761 vóór Christus. Voor hun jaartelling dus nu helemaal geen nieuwe eeuw en millennium. Per 11 september 1999 tellen zij het jaar 5759.
De islamieten vierden het afgelopen jaar hun jaar 1420. Zij beginnen pas te tellen als Mohammed in 622 wegtrekt van Mekka naar Medina. Dus ook in deze cultuur geen bijzondere jaarwisseling.
Wat is dan juist? Op Cyprus dateren de vroegste vondsten van het Stenen Tijdperk uit omstreeks 7000 voor Chr. En wat is dan oud? En wat is de juiste jaartelling? De juiste jaartelling is die welke men in een bepaalde cultuur (waarin men leeft) samen afspreekt.
En omdat wij in onze westerse wereld uitgaan van het jaar waarin Christus is geboren vieren wij dus nu een bijzonder nieuwjaar, de komst van een nieuwe eeuw en voor de tweede keer een wisseling van een tijdperk van duizend jaar.
Slechts weinigen van ons, misschien de allerjongsten (maar die kunnen dit nog niet lezen) zullen de tweeëntwintigste eeuw bereiken, maar zeker niet een volgende wisseling van duizend jaar.
Daarom houden wij het nu maar eenvoudig en gaan wij uit van de bij ons gangbare jaartelling en tellen wij dus per 1 januari het jaar 2000.
Het bestuur van onze oudheidkundige vereniging wenst een ieder een heel gelukkig nieuw jaar, de beste wensen, kortom veel heil en zegen.

Bestuur

Het bestuur van de oudheidkundige vereniging De Elf Marken te Gorssel maakt bekend, dat de heer H.J. Jansen op de Haar als bestuurslid en dus ook als voorzitter per 1 oktober 1999 heeft bedankt. Een stap die hij reeds een jaar eerder had willen doen bij gelegenheid van ons derde lustrum.
Door omstandigheden is dit toen niet doorgegaan, doch thans acht hij deze stap verantwoord en na zestien jaar voorzitterschap wil hij van zijn nu ontstane vrije tijd genieten. Hij wil die tijd onder andere benutten om zijn privé-archief te ordenen en om verder onderzoek te doen om voor het verenigingsperiodiek Ons Markenboek artikelen te schrijven.
Tijdens een bijeenkomst van leden, bestuur en werkgroepen op 10 december 1999 hebben wij als leden van het bestuur en van de werkgroepen elkaar als dank de hand gedrukt en nog enige vriendelijke woorden uitgesproken. Dankwoorden over en weer! Tijdens onze algemene jaarvergadering in mei 2000 zullen wij definitief afscheid nemen van voorzitter Henk.
De combinatie voorzitter en kenner van de geschiedenis van onze gemeente is dan beëindigd. Alleen de kenner van onze gemeente blijft en dat zullen wij volgens mededeling van Henk dan ook merken. Hij heeft nog verschillende onderwerpen voor publicatie op het programma staan en voorts blijft hij natuurlijk vraagbaak voor onze lokale geschiedenis. Binnenkort is hij reeds te horen met een inleiding over Het Rijsselt te Eefde.
Henk, namens ons allen, heel hartelijk bedankt voor alles wat je in de afgelopen zestien jaar voor ons persoonlijk als vriend en als bestuurder van onze vereniging hebt gedaan.

En hoe nu verder? Het dagelijks bestuur heeft in de voltallige bestuursvergadering van 25 oktober 1999 het voorstel gedaan om de vice-voorzitter te benoemen tot voorzitter en zo is unaniem besloten.
Mevrouw Willy Holtslag-Harkink, Blauwedijk 11 te Almen is onze nieuwe voorzitter en zij zal onze vereniging met enthousiasme de volgende eeuw inleiden. In grote lijnen zal onze koers gelijk blijven, doch op details zal de hand van Willy merkbaar worden. Wij wensen Willy veel succes.
Willy is geboren en getogen in onze gemeente en dat is voor onze vereniging een voordeel. Velen zullen haar al kennen vanuit haar vorige bezigheden en nu komt daar dan haar werk voor onze vereniging bij.
Het dagelijks bestuur bestaat nu uit voorzitter Willy Holtslag,

secretaris Wim van de Kamp en penningmeester Henk Bruil.
Voor de ontstane vacature Eefde zal het bestuur op de aanstaande jaarvergadering voorstellen de heer P. Staal, Teenkweg 3 te Eefde. Met hem is het algemeen bestuur dan weer compleet.

Millennium

Op 5 februari 2000 zal in verband met het nieuwe millennium in Het Trefpunt te Gorssel een kleine manifestatie worden gehouden door verschillende verenigingen. Het geheel staat onder supervisie van de gemeente Gorssel.
De Elf Marken zal hier vertegenwoordigd zijn met een expositie van foto's en ansichtkaarten van de verschillende dorpen van onze gemeente.
In een extra nummer van Ons Markenboek zullen deze afbeeldingen worden besproken. Dit nummer zal dan ook als een soort catalogus kunnen worden gezien. Daarnaast worden in deze extra editie korte artikelen geplaatst over de geschiedenis van de dorpen, verluchtigd met foto's. Leden van onze vereniging krijgen dit extra nummer gratis toegestuurd.
Het grootste profijt van deze catalogus krijgt u dus, als u ook de tentoonstelling bezoekt. De videogroep Het Accent zal een film vertonen en voorts zal er een speciaal kinderprogramma zijn. Aanvang 14.00 uur.
Vanaf 19.30 uur zal er een muzikaal optreden zijn van de plaatselijke muziekverenigingen en koren. 's Middags zullen ook andere verenigingen, instanties, kunstenaars en bedrijven zich presenteren tijdens een zogenaamde millenniummarkt.
U bent van harte uitgenodigd om van deze manifestatie kennis te nemen, dus komt allen!

Gorssel in oude prenten

Bij de Europese Bibliotheek te Zaltbommel verschenen eerder de delen één en twee van "Gorssel in oude ansichten".
Deze twee boekjes zijn al lang uitverkocht. Dit was de reden voor boekhandel Bechtle te Gorssel, de Europese Bibliotheek en De Elf Marken om een volgend deel te laten verschijnen. Dit is geworden "Gorssel in oude prenten", een titel gekozen omdat hier niet alleen oude ansichtkaarten worden getoond maar ook oude foto's.
De samenstellers, H. Bruil, H.J. Jansen op de Haar en W. van de Kamp hebben veel tijd besteed aan het bijeenzoeken van bij voorkeur nog niet eerder geplaatste foto's. Helemaal gelukt is dit niet, er zitten ook bekende foto's tussen, doch het geheel kan als geslaagd worden beschouwd.

In tegenstelling tot de eerdere delen bestaat het thans verschenen boekje uit 92 afbeeldingen.
Het prachtig verzorgde boekje is te koop bij boekhandel Bechtle. Haast u, want reeds een deel van de oplage is bij intekening verkocht.

Lezing/dia-avonden

Epse: 27 januari 2000. De heer Wim Jonkers zal met ons siersmeedwerk van eigen hand bespreken en voorts het smeedwerk van het paleis Het Loo. Hervormde Kerk te Epse, aanvang 20.00 uur.

Eefde: 24 februari 2000. De heren Jansen op de Haar en Verstege zullen een lezing (met dia's) houden over Het Rijsselt te Eefde. Het Jolink te Eefde, aanvang 20.00 uur.

Almen: 30 maart 2000. De heer M. Groothedde doet verslag van recente archeologische vondsten in Zutphen, waardoor de kijk op onze geschiedenis zal veranderen. Almen, hotel De Hoofdige Boer, 20.00 uur.

Gorssel: 9 mei 2000. Algemene ledenvergadering. Na dit (korte) onderdeel zal de heer W. Vlaanderen uit Zwolle een inleiding (met dia's) houden over begraafplaatsen. Gorssel, hotel De Roskam, aanvang 19.30 uur.

Terugblik activiteiten

Op 22 september 1999 was de excursie naar het Veenpark Barger-Compascuum en het museumdorp Orvelte. De bus was vol, het weer was goed en de stemming was prima. Een uitstekend geslaagd uitstapje!
Op 9 oktober 1999 was de regiobijeenkomst "Oostenwind" in Didam. Onze vereniging was op deze bijeenkomst aanwezig met een promotiekraam. Samen met andere oudheidkundige verenigingen, het Staring Instituut en instanties die de Achterhoek een warm hart toedragen of in speciale streekgebeurtenissen hun rol spelen zijn wij van 11.00 uur tot 17.00 uur aanwezig geweest. Onze werkgroep genealogie kreeg veel belangstelling van bezoekers. Wij hadden tevens gelegenheid om kennis te maken met andere verenigingen. Al met al een geslaagde dag en voor herhaling vatbaar.

Kopij voor het volgende nummer dient uiterlijk **woensdag 1 maart 2000** bij de redactiecommissie binnen te zijn (indien mogelijk met afbeelding).

AFSCHEID

H.J. Jansen op de Haar

Geachte leden,
Uit de verschillende publicaties in dag- en weekbladen zal het u bekend zijn, dat ik na zestien jaar het voorzittersschap van onze oudheidkundige vereniging per 1 oktober 1999 heb beëindigd.
Aanvankelijk was het mijn bedoeling, dat ik op 26 september 1998, bij ons derde lustrum, de voorzittershamer zou neerleggen en als gewoon lid van mijn pensioen zou gaan genieten.
Het mocht niet zo zijn, want op de dag van onze jaarvergadering in mei 1998 werd onze ijverige secretaris met een zeer ernstige aandoening in het ziekenhuis te Deventer geopereerd. Het liet zich aanzien dat hij voorlopig zijn secretariaat niet zou kunnen beheren en dat mijn aftreden het dagelijks bestuur in de problemen zou kunnen brengen, hetgeen mij als "niet verantwoord" voorkwam. In overleg heb ik toen mijn vertrek voorlopig een half jaar uitgesteld, hetgeen inmiddels is uitgelopen tot een jaar.
Gelukkig is onze secretaris weer in staat zijn werkzaamheden geheel te hervatten, terwijl het dagelijks bestuur werd versterkt met een vice-voorzitter, mevrouw Willy Holtslag-Harkink.
Thans durfde ik met een gerust hart de bestuurstafel te verlaten, wetende dat ik onze bloeiende vereniging in goede handen achterlaat. Op 20 september 1999 heb ik de laatste bestuursvergadering voorgezeten en mijn vertrek per 1 oktober daaraan volgend kenbaar gemaakt. Als laatste daad heb ik de voorzittershamer, die ik zestien jaar met veel liefde en vreugde heb gehanteerd, overgedragen aan onze vice-voorzitter en het bestuur een goede toekomst toegewenst. Een nieuwe voorzitter met een frisse aanpak zal niet alleen de vereniging in stand houden, maar ook tot grotere bloei brengen.
Tot mijn grote vreugde mocht ik vernemen, dat in de voltallige bestuursvergadering van 22 oktober 1999 bij acclamatie is benoemd mevrouw Willy Holtslag-Harkink als voorzitter van de oudheidkundige vereniging De Elf Marken te Gorssel. Ik wil haar van harte feliciteren met deze benoeming, wetende dat het wel en wee van onze vereniging haar nauw aan het hart ligt.
Ik weet haast zeker dat zij met nieuwe en frisse ideeën onze vereniging zal weten te inspireren en vooral de jongeren zal weten te animeren onze gelederen te komen versterken. Ik wens het bestuur veel succes in de naaste toekomst onder leiding van een verjongd dagelijks bestuur.

De vele bijeenkomsten van het dagelijks en voltallig bestuur zal ik in het begin wel gaan missen, maar voorlopig heb ik nog kopij genoeg voor Ons Markenboek om het leed enigszins te verzachten.
Ik dank allen die hebben medegewerkt onze vereniging vanaf 1983 tot grote bloei te brengen, want zonder de grote medewerking van onze leden, onze werkgroepen, onze bestuursleden en niet te vergeten mijn echtgenote, zou dit alles niet tot stand zijn gekomen.
Met een warme handdruk en een dankbaar en tevreden gevoel neem ik hiermede afscheid van u allen.

VAN DE NIEUWE VOORZITTER

Geachte leden,
Als nieuwe voorzitter van uw oudheidkundige vereniging De Elf Marken wil ik mij graag aan u voorstellen.
Ik ben als Willy Harkink in 1939 geboren op de boerderij 't Esveld aan de Esveldsdijk te Harfsen.
Ik ging in Groot Dochteren naar de lagere school, in Lochem naar de MULO en in Deventer naar de Rijks Kweekschool. Dat ik destijds in Deventer menig uurtje doorbracht in de Atheneumbibliotheek om achter de geschiedenis van onze oude boerderij te komen, is denk ik wel tekenend voor mijn interesse in de geschiedenis van onze streek.
Achtereenvolgens gaf ik drie jaar les op de J.A. de Vullerschool in Gorssel en een jaar op de Ehze in Almen aan meervoudig gehandicapte kinderen van Bartimeüs in Zeist.
Toen trouwde ik met Dick Holtslag van Hotel Ovink en ging met veel enthousiasme de horeca in.
Onze gemeenschappelijke interesse in kunst en (streek)cultuur hebben we naast ons werk kunnen handhaven. Al sinds 1958 was Dick lid van de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap en vanaf de oprichting zijn we ook lid van De Elf Marken. Mede doordat wij de naam van het hotel veranderd hebben in De Hoofdige Boer, naar het gelijknamige gedicht van A.C.W. Staring, hebben wij goede contacten met het Staringinstituut.
Het zal moeilijk zijn om de heer H.J. Jansen op de Haar te vervangen en onmogelijk om hem te evenaren. Desondanks heb ik de uitdaging aanvaard. Samen met de deskundige en zeer gemotiveerde overige bestuursleden, werkgroepen, vrijwilligers en u als sterk betrokken leden, hoop ik de oudheidkundige vereniging De Elf Marken in onze mooie gemeente Gorssel tot nog grotere bloei te brengen.

Willy Holtslag-Harkink

OUDE FOTO'S

Bent u ook nog in het bezit van oude groepsfoto's, waarvan u nog enkele mensen herkent en namen weet, maar waarvan een groot aantal voor u onbekend is? Het is misschien een goed idee hieraan een pagina in Ons Markenboek te wijden.
Deze foto werd opgestuurd door mevrouw G. Immink uit Greven (Dld.). Zij woonde vroeger aan de Molenweg in Gorssel. Zij wil graag weten bij welke gelegenheid deze foto werd gemaakt. Waarschijnlijk is het de buurtvereniging van de Molenweg. Hieronder volgt de lijst met namen die zij nog kent. Wie vult de ontbrekende namen aan?
De kinderen: Kees Peters? Gerrit Bleuming? Willy Dolleman, Toos Peters, Truus Hietbrink, Appie Scholten en zijn zuster, Sonja Polak, Hetty Kappert, Gerrie Wijnen, daarvóór Janny Peters, daarnaast Gerrie Peters, Toos Hazewinkel.
Linkerkant: Thomas Vreeman, de heer Timmer, Ap Wichers, de heer Bleuming, opoe Zwevering, Marie Wichers, de heer Plekkenpol, de heer Dommerholt (groenteboer), Herman Wichers, de heer Kappert, de heer Polak, de heer Kraaienbrink, Herman Wehrmeyer, die aan de waterval meewerkte.
Rechterkant: mevrouw Kraaienbrink, opoe Lammers, Toos Lammers, Bertha Lammers, Teunis Klein Ovink, mevrouw Peters, mevrouw Dommerholt, mevrouw Hietbrink, mevrouw Stormink, mevrouw Boterman, de heer Wichers, vader van Ap en Herman, mevrouw Polak, de heer Lammers, de heer Hietbrink, de heer Dolleman.

Graag uw reacties aan Erna de Ruiter-Woertman, Joppelaan 14, 7213 AC Gorssel.

EXCURSIE DRENTHE 1999

H. Schoenmaker

Woensdag 22 september 1999 's morgens om even na half negen vertrok van het gemeentehuis Gorssel een bus met 56 deelnemers (leden en niet-leden) voor de door de werkgroep excursies van De Elf Marken georganiseerde dagexcursie naar Drenthe. De busonderneming Morren Reizen te Doetinchem zette voor de excursie één van haar nieuwste bussen in.
Na een koffiestop in Hardenberg ging het richting Veenpark Barger-Compascuum, gelegen in de gemeente Emmen. Na aankomst reden we met de laatste ochtendtrein het park in naar het begin van de rondleiding. Voor de rondleiding splitste het gezelschap zich in twee groepen, elk onder leiding van een deskundige gids. Er volgde onder meer een bezichtiging van een in gebruik zijnde bakkerij.
In het restaurant van het Veenpark werd een eenvoudige koffietafel genuttigd, waarna de bus ons naar het museumdorp Orvelte bracht. Op eigen gelegenheid konden de deelnemers genieten van de verschillende bezienswaardigheden. Velen maakten een ritje met de huifkar. Ook werden nogal wat deelnemers op een terrasje gesignaleerd.
Om vijf uur vertrok de bus richting de Achterhoek. De chauffeur bracht ons door het prachtige landschap van de Holterberg op het geplande tijdstip van kwart voor zeven veilig terug bij het gemeentehuis in Gorssel.
Het weer was de hele dag uitstekend. De Elf Marken kan terugzien op een zeer geslaagde excursie.

Ankie Schoenmaker

Op 14 september 1999 veroorzaakte een mooi klein bruin beestje de val van een grote vrouw die daarbij haar enkel brak. De losgelaten nerts zag ook nog kans drie kippen dood te bijten en vertrok toen weer. Op 22 september daaraanvolgend, precies de dag van de excursie, werd de enkel operatief weer keurig gerepareerd. Het was voor mij, maar uiteraard ook voor mijn man, een teleurstelling dat ik niet mee kon naar het mooie Drenthe.
Het verblijf in het ziekenhuis viel mee en de genezing verliep voorspoedig. Ik werd schandalig verwend, niet in de laatste plaats door jullie, excursiegangers.

De kaart met alle handtekeningen was hartverwarmend en toen Henk en Miep Bruil ook nog een fruitmand brachten van formaat, was een enkel breken helemaal zo erg niet meer! Het gaat inmiddels goed en als jullie dit stukje lezen, ben ik waarschijnlijk weer helemaal op de been.
Ik dank jullie allen hartelijk voor jullie medeleven. Ik vond het erg lief.

WILLIAM HURRELL (slot)

W. van de Kamp

Op 26 september 1999 was het zover. De gedenksteen voor de Engelse piloot Flt/Sgt William R.S. Hurrell werd onthuld. Aan de Lindeboomweg nabij boerderij De Springop konden burgemeester N. Meerburg en voorzitter H. Jansen op de Haar de steen met opschrift onthullen. Zij deden dit door de op de steen liggende Engelse vlag te verwijderen.
Burgemeester Meerburg was verrast door de grote opkomst van belangstellenden, die getuige wilden zijn van de vastlegging van deze "petite histoire". William Hurrell gaf zijn jonge leven voor onze vrijheid. Veel dank is verschuldigd aan diegenen die deze herdenking mogelijk hebben gemaakt, niet in de laatste plaats aan de familie Leussink voor het beschikbaar stellen van het stukje grond.
Voorzitter Jansen op de Haar memoreerde de oorlogsgebeurtenissen in de maand september 1944. Wereldgeschiedenis én lokale geschiedenis.
Beide heren legden vervolgens bloemen namens de gemeente Gorssel en de vereniging De Elf Marken. Berry Dijkerman blies daarna de Last Post en deze tonen weerklonken in ons hart. De korte plechtigheid werd beëindigd met het gezamenlijk bidden van het "Onze Vader". Bijna honderd mensen waren getuige van deze plechtige en ontroerende onthulling. Tenslotte was in hotel De Roskam gelegenheid om nog even na te praten.

DE SCHOOLMEESTER

N. van Wijk

Toen de school in Epse in 1829 wegens bouwvalligheid werd gesloten, was G.J. Mensink uit Gorssel hoofd der school. Waar moest de Epser schooljeugd toen worden ondergebracht? Ook voor de jeugd van Dorth en Harfsen moest een onderkomen worden gevonden.
Welnu, dit onderkomen werd gevonden in "De Beumer", op de hoek van de Bathmenseweg en de Joppelaan. Als hoofd van de nieuw geopende school werd genoemde G.J. Mensink aangesteld. Drie jaar lang heeft hij het gepresteerd om dag in dag uit te voet de afstand van Gorssel naar "De Beumer" af te leggen.
Bij de ingekomen stukken van de gemeente Gorssel vonden we het volgende schrijven.

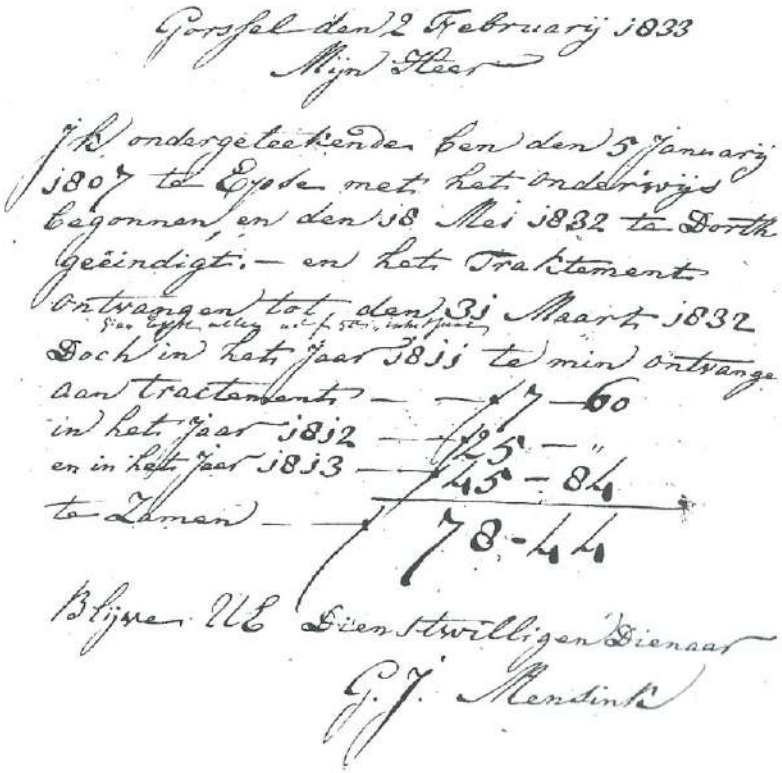
Gorssel den 2 Februarij 1833
Mijn Heer

Ik ondergeteekenden ben den 5 Januarij 1807 te Epse met het onderwijs begonnen, en den 18 Mei 1832 te Dorth geëindigt. — en het Traktement ontvangen tot den 31 Maart 1832
Doch in het jaar 1831 te min ontvange
aan tractement — — f 7 — 60
in het jaar 1832 — — f 25 — "
en in het jaar 1833 — — f 45 — 84
te zamen — — f 78 - 44

Blijven U E Dienstwilligen Dienaar
G.J. Mensink

HEIDENSE BEGRAAFPLAATSEN ONDER DE GEMEENTE GORSSEL (2)

H. Schoenmaker

4 Gorssels verleden

4.1 J. de Graaf

In 1926 verscheen bij Kluwer te Deventer van de hand van J. de Graaf (1877-1956) het boek met als titel "Uit Gorssel's verleden, Bijdrage tot de geschiedenis van het platte land", kortheidshalve te noemen met als citeertitel Gorssels verleden; de twee ongewijzigde herdrukken, bij Gysbers & van Loon, Arnhem, in 1968 en 1983, hebben dezelfde paginering.
In de titel van het boek heeft Gorssel de betekenis van de gemeente Gorssel. Het boek mist een literatuurlijst en kent geen registers. Wel is de inhoudsopgave zeer uitvoerig.
De Graaf was secretaris van de gemeente Gorssel (1905-1942) en daarvoor zes jaar ambtenaar ter secretarie van die gemeente.
Of J. de Graaf, de schrijver van het in 1926 verschenen boek Gorssels verleden, het artikel van Brants, het onderzoek van Reuvens en Pleytes Nederlandse oudheden heeft gekend, blijkt niet uit zijn boek.
De inhoudsopgave vermeldt onder het hoofdstuk "Merkwaardige plaatsen" de paragraaf "Oude grafheuvels". Deze paragraaf op bladzijde 258 beslaat nauwelijks een halve bladzijde en bestaat uit twee alinea's die als volgt luiden:

"Blijkens een in het huisarchief van Verwolde gevonden kaartje van 1836 bevinden zij zich:

a. bij het erve de Kleinbergen te Epse;
b. „ „ „ de Haar te Gorssel;
c. „ „ „ de Kap te Gorssel;
d. „ „ „ Springop te Eefde;
e. „ „ „ Esterholt aan den weg van Eefde naar Dorth;
f. „ „ „ kruispunt der kunstwegen Eefde-Almen en Almen-Harfsen;
g. vermoedelijk bij de erven Kuiper en Scholthof in Kring van Dorth.

In September 1925 werd nog een grafheuvel ontdekt bij afgravingen in het Loobosch bij het erve Boschloo te Gorssel. De toen te voorschijn gekomen urnen werden helaas alle stuk gestooten."

In de eerste alinea noemt De Graaf een in het huisarchief van Verwolde gevonden kaartje van 1836, welk kaartje niet is afgedrukt in zijn boek en waarover hij verder niets meedeelt.
Ten gevolge van een drukfout is onder a vermeld "Kleinbergen". Dit moet zijn: Klembergen, zoals ook Brants schrijft.
De drukfout is niet vermeld op het bij het boek behorend losse blaadje "Errata". Ook is de drukfout niet verbeterd in de Aantekeningen voor de (nooit verschenen) tweede druk, het zogenaamde doorschoten boek, dat zich bevindt in het Stadsarchief Zutphen. De drukfout komt ook voor in de twee ongewijzigde herdrukken in 1968 en 1983.
De kern Epse kent de straatnaam Klembergerweg.
Het gebruik door De Graaf van de herhalingstekens in de eerste alinea bij de letters b - f is niet fraai.
Vlak vóór het jaar van uitgave (1926) van zijn boek kon De Graaf nog een tweede alinea opnemen en wel over de ontdekking in september 1925 van een grafheuvel bij het erve Boschloo te Gorssel. Deze ontdekking was voor De Graaf "een geschenk uit de hemel". De ontdekking leverde hem een tweede alinea op. Een slechts uit één alinea bestaande paragraaf mag men toch enigszins mager noemen.

De Graaf maakt geen melding van verhalen over de witte wieven.

4.2 Het doorschoten exemplaar
In het onder 4.1 genoemde doorschoten boek is met inkt bijgeschreven:

Op 4 December 1932 werd een urn gevonden bij het afgraven van grond te Eefde, onmiddellijk aan de Zuidzijde van den Rijksstraatweg Zutphen-Deventer, tegenover de woning van Aart Fransen.

In potlood is hetzelfde geschreven. Kennelijk is het later met inkt overgeschreven, terwijl de met potlood geschreven tekst niet is verwijderd. Tussen het met potlood en met inkt geschrevene bestaan twee geringe verschillen:
In het met potlood geschrevene komt het woordje "Op" niet voor en is in plaats van de voornaam Aart slechts de voorletter A genoemd.

Ingeplakt zijn vier krantenknipsels, in chronologische volgorde:

a. 19 november 1929
Gorssel, 19 Nov. Blijkens een in het huisarchief van Verwolde voorkomend kaartje van 1836, moest zich in deze gemeente een oude grafheuvel bevinden nabij het erve Springop te Eefde. De juistheid hiervan is dezer dagen gebleken bij het afgraven van een stukje heidegrond. Op vrij geringe diepte kwamen n.l. vier urnen te voorschijn, twee groote en twee kleine. Helaas is slechts een exemplaar ongeschonden gebleven.

In inkt is vermeld: 1929

b. 14 november 1930
Van voorwereldlijke dieren.
Bij het graven der sluiswerken in het Twente-kanaal achter de Wilhelminaschool te Eefde, is op pl.m. 9 M. diepte een aantal zeer groote beenderen te voorschijn gekomen, vermoedelijk afkomstig van voorwereldlijke dieren zooals een mammouth, verder van buffels en rendieren.
Deze beenderen worden verzonden naar het Rijksmuseum van natuurlijke historie te Leiden.
Van de zijde van geologen en botanologen bestaat veel belangstelling voor de vondsten in dezen fundeeringsput.

In inkt is vermeld: Zutph. Courant 14 Nov 1930
Het bericht komt voor in de rubriek "Binnenland".

c. 5 mei 1934
Eefde, 5 Mei. In de nabijheid van het erve "Springop", waar in November 1929 bij afgraving van een stukje heidegrond een viertal urnen gevonden werd, is thans wederom een exemplaar te voorschijn gekomen, maar jammer genoeg sterk geschonden.

In potlood is vermeld: Zutph. Courant 5 Mei 1934 en in inkt: 1934
Het bericht is vermeld in de rubriek "Laatste Berichten".

d. 25 mei 1934
Eefde, 25 Mei. In de nabijheid van het erve Springop is wederom een urn opgegraven.

In inkt is vermeld: 1934
Hetzelfde bericht stond in de Zutphensche Courant van 25 mei 1934 met als kop "Eefde" in de rubriek "Uit den Omtrek". Het bericht is gedateerd "24 Mei".

Voorts is nog ingeplakt een ongedateerd knipsel waarvan de tekst luidt als volgt:

Stemmen uit Overijssel en Gelderland.
Verzameld door Dr. J.C. van Slee.

De Germaansche grafheuvel

Wie achteloos dees terp betreedt,
Met bruine heideplant omkleed,
Ik heb bij 't zilvren van de maan
Vaak mijm'rend bij uw kruin gestaan,
Mij in der tijden verren nacht
Teruggedacht bij 't voorgeslacht.
.....
Wie zijt gij, man van't voorgeslacht,
Die hier den eind'loos langen nacht
Der eeuwen slaapt?
.....
O, zoon van later tijd,
Die nog mijn asch uw peinzen wijdt,
Als vrij man en als eigen heer
Zoo zat ik op mijn erf en wheer
Ik bukte voor geen mensch mijn hoofd,
Maar heb mijn goden steeds geloofd
.....
Zóó leefde ik ..... vrij en in ontzag.

B.W.A.E. Sloet tot Olthuijs.

4.3 Portefeuille
In de in het Stadsarchief Zutphen berustende portefeuille met als titel "Aanvullingen op "Uit Gorssels verleden" door J. de Graaf" bevinden zich twee bladen die behoren bij het vijfde hoofdstuk "Merkwaardige plaatsen" van het boek Gorssels verleden.
Boven het eerste blad is geschreven: Hoofdstuk V Springop I. Op dit eerste blad zijn geplakt twee krantenknipsels, in chronologische volgorde:

a. 19 november 1929
Blijkens een in het huisarchief van Verwolde voorkomend kaartje van 1836, moet zich in deze gemeente een oude grafheuvel bevinden nabij het erve Springop te Eefde. De juistheid hiervan is dezer

dagen gebleken bij het afgraven van een stukje heidegrond. Op vrij geringe diepte kwamen nl. vier urnen te voorschijn, twee groote en twee kleine. Helaas is slechts één exemplaar ongeschonden gebleven.

Met inkt is vermeld: 19 Nov 1929

b. 7 maart 1930
Van den heer J. de Graaf, secretaris van Gorssel, ontving het Museum in het Wijnhuis in bruikleen eenige gedeelten van urnen, gevonden 13 Nov. 1929 bij het afgraven van een stuk heidegrond in de nabijheid van het erve Springop te Eefde. Verscheidene stukken zijn bij het afgraven verloren gegaan. Het zijn Saksische urnen, van ongeveer 100 j.v. Chr.; het model is een breed van boven, spits toeloopende bak; er is een fragment van een kleinere urn, een kommodel met een randversiering van vingerindrukken. De vondst is in een aparte vitrine tentoongesteld.
Van hetzelfde model bezit het Museum nog enkele exemplaren, o.a. een met een ingekerfde versiering, maar die is veel ouder dan de andere, waarschijnlijk meer dan 1000 jaar.

Met inkt is vermeld: Z.C. 7 Maart 1930
Z.C. = Zutphensche Courant

Voorts is op het eerste blad geplakt een getypt stuk, luidende:

Eefde 21 September 1940.

Gemeente Gorssel.

In November 1929 kwamen bij het afgraven van een stukje heideveld bij het erve Springop te Eefde vier urnen te voorschijn, twee groote en twee kleine. Slechts één exemplaar (klein) bleef ongeschonden. Eén der twee grooten is zoo goed mogelijk gelijmd. Beiden zijn eigendom van den Heer J. de Graaf, gemeentesecretaris van Gorssel, die ze in bruikleen afgestaan heeft aan het museum te Zutphen.
Op 4 Mei 1934 en 24 Mei 1934 werd op dezelfde plaats nogmaals een groote urn gevonden. De eerste werd totaal stuk gestooten, doch de tweede bleef zoo goed als ongeschonden. Deze is in het bezit van voornoemden Heer de Graaf. (nu in het Sted. Mus. Zutphen)
Op 4 December 1932 kwam een urn te voorschijn bij het afgraven

van grond te Eefde, onmiddellijk aan de Westzijde van den Rijksstraatweg Zutphen-Deventer, tegenover de woning van den arbeider A. Fransen. Dit exemplaar was destijds in het bezit van den timmerman J. ter Mul te Eefde.

Deze opgave verstrekt aan Dr. A.C. de Kock te Eefde.

De cursieve tekst tussen haakjes is met inkt erbij geschreven.

Inzake de op 4 december 1932 gevonden urn heeft de contactpersoon van de werkgroep begraafplaatsen H.J. Jansen op de Haar te Eefde mij meegedeeld dat de vindplaats de westzijde van de weg Zutphen-Deventer (de Eefdese Enk) juist is en dat hem is gebleken dat de urn door de familie Ter Mul is afgestaan aan het Gemeentemuseum van Arnhem.
De Kock was leraar aan een particuliere handelsschool.

Boven het tweede blad is geschreven: aan de linkerkant: Hoofdstuk V, en aan de rechterkant: II. Op dit tweede blad zijn een correspondentiekaart en een foto geplakt.
De correspondentiekaart is van G.J. Lankkamp journalist Bathmen. De kaart is gedateerd "22/10 '29" en bevat de volgende tekst:

M.
Hierbij twee present-exemplaren urn-foto.
Door het late uur is geen der 2 opnamen schitterend. Waarschijnlijk echter zullen ze nog wel hier of daar voor reproductie geschikt worden geacht.
Ik veronderstel het tenminste maar.
Kijk maar eens uit!

Hoogachtend

volgt handtekening

Onder de geschreven correspondentiekaart is een kleurenfoto geplakt van een urn. Deze foto zal dus een van de twee genoemde present-exemplaren urn-foto zijn.

De aantekeningen, knipsels enz. zijn niet verwerkt tot kopij.

5 Huisarchief van Verwolde

5.1 Archief Staatsraad
In het "Slotwoord" op bladzijde 377, tevens de laatste bladzijde, van zijn boek Gorssels verleden vermeldt J. de Graaf dat het huisarchief van Verwolde "te mijner beschikking" is gesteld door Mr W.H.E. baron van der Borch van Verwolde. De laatstgenoemde was burgemeester van de gemeente Gorssel van 20 januari 1911 - 1928, met wie De Graaf uit hoofde van zijn functie als gemeentesecretaris van diezelfde gemeente nauw contact onderhield en die voor zijn boek een voorbericht schreef, op de titelpagina genoemd een voorrede.
Tot dit huisarchief behoorde onder meer het archief van de Staatsraad Mr. A.Ph.R.C. baron van der Borch van Verwolde (1766-1836), genoemd in de laatste (vierde) noot van het artikel van Brants. Een gedeelte van dit archief is op aandringen van De Graaf afgestaan aan het Rijksarchief in Arnhem. Het overig deel van het archief van de Staatsraad bevindt zich op Huis Verwolde.
Het tijdschrift "De vriend des vaderlands" bevindt zich niet op Huis Verwolde.

5.2 Het kaartje van 1836
In het op het Huis Verwolde aanwezige archief van de Staatsraad bevindt zich het door De Graaf genoemde kaartje van 1836 met de begeleidende brief in een map met als opschrift "Diverse oude kaarten van gronden en gebieden buiten de heerlijkheid Verwolde". De inhoud van de map is niet geïnventariseerd.
Op de kaart is links bovenaan door, naar wordt aangenomen, J. de Graaf met potlood geschreven: "24 Febr 1836 door den Burgemeester van Gorssel ingezonden". De begeleidende brief is gedateerd 24 februari 1836 en is van de burgemeester van Gorssel, J.A. de Vuller. De potloodschrijver schreef de datum van de begeleidende brief op het kaartje.
De kaart is een door de Staatsraad aan de burgemeester gezonden kaart. Het formaat is 37x52 cm. Op de kaart zijn vermeld de noordpijl en de schaalgrootte, Schaal van 1500 Rhijnl Roeden (Rhijnl= Rhijnlandse).
Op aanwijzing van Brants zijn door de burgemeester de grafheuvels op de kaart aangegeven met gesloten rondjes. Niet bij alle rondjes zijn namen vermeld, zo ontbreekt de naam De Stop.
Vergelijking van de kaart met de opsomming van De Graaf levert het volgende beeld op:

a. de Klembergen: ligging ten zuiden van de Meulenbeek, het klooster Ter hunnepe en de provinciegrens tussen Overijssel en Gelderland.

b. de Haar: ligging ten oosten van de weg Zutphen-Deventer en ten zuidoosten van de kerk te Gorsel.
c. de Kap: ligging ten oosten van de Riv. IJssel. (Riv.=rivier).
d. Springop: ligging ten westen van de Weg naar Zutphen (via Dorth en batthem) naar Duitschland (richting holten).
De namen ad a-d worden op de kaart vermeld bij grafheuvels. De volgorde voor a,b en c is noord naar zuid, terwijl d iets naar het oosten ligt.
e. Esterholt: ligging ten westen van de Weg van Zutphen (via Dorth en batthem) naar Duitschland (richting holten). De door De Graaf genoemde weg van Eefde naar Dorth is een onderdeel van deze weg.
De door De Graaf genoemde naam Esterholt is door mij niet teruggevonden.
f. De Graaf vermeldt "bij het kruispunt der kunstwegen Eefde-Almen en Almen-Harfsen." Op de kaart is alleen ingetekend de Weg van Zutphen (via Laren) naar Duitschland (richting markelo), een gedeelte van deze weg is de kunstweg Eefde-Almen. Ten noorden en ten zuiden van deze weg zijn gesloten rondjes ingetekend (drie achtereenvolgens vier). Ten zuiden van de laatstbedoelde grafheuvels zijn getekend De Berkel, het huis Ter Meulen en de kerk met de plaatsnaam Almen. Het kruispunt en de weg Almen-Harfsen zijn beide niet aangegeven op de kaart.
g. De Graaf vermeldt "vermoedelijk bij de erven Kuiper en Scholthof in Kring van Dorth." De vermelding "vermoedelijk" zal gelegen zijn in het feit dat bij de op de kaart voorkomende namen Kuiper en Scholthof geen rondjes voorkomen die op grafheuvels wijzen. Scholthof is getekend ten zuiden van de Limiet van overijssel en Gelderland (limiet betekent grens, dus de grens tussen de provincies Overijssel en Gelderland). De naam Kuiper staat vermeld ten noorden van de Voorsten Beek en een vierkantje, aangevende bebouwing, staat ten zuiden van deze beek. Kuiper ligt ten zuidwesten van Scholthof. Beide plaatsen zijn op de kaart getekend ten oosten van Huize Dorth.

Bij de vergelijking zijn de schrijfwijze en de spelling van de namen op de kaart zoveel mogelijk gehandhaafd.

Een kopie van de begeleidende brief of een aantekening daarover is niet opgenomen in het Register op de uitgaande brieven van de gemeente Gorssel, het Brievenboek 1835-1840 (voorlopig nummer 188 Archief gemeente Gorssel).
Van de door De Graaf uit het kaartje van 1836 afgeleide zeven

grafheuvels hebben thans, aan het eind van de twintigste eeuw, slechts twee de status van monument: Springop te Eefde en De Stop te Almen. De laatstgenoemde naam komt overigens, zoals reeds is opgemerkt, niet voor op het kaartje. Ook De Graaf noemde de naam De Stop niet.

6 Monumentenlijsten

6.1 Lijsten voorgeschreven door de Provincie Gelderland

Ten gemeentehuize van Gorssel bevindt zich in dossier voorlopig nummer 993 periode 1936-1959 met als opschrift "Lijst van gedenkstukken van Geschiedenis of Kunst (Provinciaal Blad no. 127 van 1845)":
a. een lijst waarop met potlood is geschreven: 23/2 1936. Op de achterzijde van de lijst is geplaatst het stempel Ingekomen Gemeentebestuur van Gorssel 9 Jan 1926 No. 23/2
In de kolom "Volgno." is vermeld bij 10 (het laatste nummer): "Oude grafheuvels", terwijl met potlood is bijgeschreven: "(Zie annex)". De annex bevindt zich niet in het dossier.
In de laatste kolom wordt bij alle volgnummers naar "Uit Gorssel's Verleden" van J. de Graaf verwezen. Bij het volgnummer 10 Oude grafheuvels staat: "blz.258". Verdere gegevens (bijvoorbeeld plaatsnaam, eigenaar) zijn niet vermeld.
De bij de lijst behorende aan Gedeputeerde Staten der Provincie Gelderland gerichte brief van Burgemeester en Wethouders van Gorssel d.d. 7 januari 1926 Nr. 23/2 onderwerp (op het gedrukte briefpapier staat: ondeerwerp): geschiedenis en kunst luidt als volgt:

"Ter voldoening aan het voorgeschrevene in Provinciaal Blad No. 127 van 1845, hebben wij de eer U te berichten, dat de lijst, opgemaakt 15 April 1847, betreffende gedenkstukken van geschiedenis en kunst, geene verandering heeft ondergaan."

Uit deze begeleidende brief valt af te leiden dat de eerste lijst is opgemaakt 15 april 1847 en dat deze lijst, voorzover betreft de monumenten, in begin januari 1926 nog onveranderd was, evenals twintig jaren later, zoals blijkt uit de hierna onder b. genoemde lijst uit 1946.
De cijfers 23/2 houden geen verband met de nummering van ingekomen- en uitgaande stukken, maar zien op een nummering van dossier naar onderwerp, dossiers waarin de stukken moeten worden opgeborgen, in dit geval in een dossier met als onderwerp "Historische Monumenten".

In de bij dit dossier behorende "Agenda van 1 Januari 1926 tot 10 Januari 1935" is vermeld:
"7 jan. 1926 gezonden aan Gedeputeerde Staten Mededeling geen verandering lijst gedenkstukken van geschiedenis en kunst
9 jan 1926 ingekomen van Burg. en Weth. Gorssel Lijst gedenkstukken van geschiedenis en kunst"
De lijst is vermoedelijk opgemaakt door de toenmalige gemeentesecretaris J. de Graaf. Uit het feit dat hij alleen verwijst naar zijn boek Gorssels verleden kan worden afgeleid dat ter secretarie geen gegevens over monumenten aanwezig waren. Opvallend is dat de lijst met de verwijzingen naar Gorssels verleden als datum ingekomen stuk heeft 9 januari 1926, terwijl het boek als jaar van uitgave 1926 vermeldt. Zoals hiervoor bij 4.1 is omschreven komt op bladzijde 258 tweede alinea voor de datering september 1925.
Het vermoeden rijst dat het boek Gorssels verleden niet in 1926 is verschenen, maar in het vierde kwartaal van 1925, waarschijnlijk vóór begin december.

b. een lijst waarop met potlood is geschreven: 1946.
Bij het volgnummer 10 "Oude Grafheuvels" is vermeld "geen beschadigingen".
Deze lijst is opgemaakt voor de opgave van de oorlogsschade tijdens de Tweede Wereldoorlog (1940-1945) aan de monumenten in de gemeente Gorssel.
De volgorde van de monumenten is dezelfde als die van de lijst van 1926.

6.2 Lijsten ingevolge de Monumentenwet
Uitvoeriger gegevens over de onroerende archeologische monumenten in de Gemeente Gorssel ingevolge de Monumentenwet zijn te vinden in het eveneens op het gemeentehuis in Gorssel aanwezige dossier Monumentenlijst code-1.853.3 met als opschrift "Lijst van onroerende archeologische monumenten Gemeente Gorssel Provincie Gelderland Artikel 9 van de Monumentenwet Rijksdienst voor het Oudheidkundige Bodemonderzoek".
De "Lijst van onroerende archeologische monumenten in de Gemeente Gorssel" (Artikel 9 van de Monumentenwet) vermeldt de volgende algemene toelichting:

"Het tot de gemeente Gorssel behorende gebied bestaat grotendeels uit pleistocene dekzandgronden. Deze situatie wijkt sterk af van het merendeel der IJsselgemeenten, alwaar overwegend sprake is van pleistocene vroeg-holocene rivierkleigronden. Aandacht

verdient ook het feit dat aan de overzijde van de IJssel de hogere gronden in de gemeente Voorst tot nabij genoemde rivier doorlopen.
De kern van de zandgronden in Gorssel, omgeven door de dorpen Epse, Harfsen, Almen en Eefde, wordt begrensd door de Berkel en de Schipbeek en doorsneden door enkele kleinere beken.
Genoemde factoren van bodemkundige en geografische aard kunnen een verklaring zijn voor de archeologische importantie van deze gemeente.
Omvangrijk is het aantal berichten uit de 19de eeuw en de eerste helft van de 20ste eeuw, voornamelijk betrekking hebbende op grafheuvels en urnenvondsten.
Vele van deze verschijnselen zijn helaas óf verdwenen óf niet meer te lokaliseren. Thans resten nog slechts twee grafheuvels als zichtbare monumenten."

De twee grafheuvels zijn 1. Almen De Stop en 2. Eefde Springop. Deze gegevens zijn aldus vermeld in de kolom "Plaatsnaam". Bij de beide grafheuvels staat in de kolom "Redegevende omschrijving" vermeld:

> "Terrein waarin grafheuvel.
> Datering: Neolithicum en/of Bronstijd.
> Het monument is van algemeen belang wegens zijn betekenis voor de wetenschap."

Behalve de laatste zin, het algemeen belang voor de wetenschap, zijn de overige gegevens -met de namen enz. van de eigenaren, de kadastrale gegevens en twee kadastrale kaartjes- ook opgenomen in het Register van beschermde monumenten (art. 10 Monumentenwet) vastgesteld bij lijst de dato 24 oktober 1979 van de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, overgeschreven ten hypotheekkantoor te Arnhem 26 oktober 1979 in deel 5782 nummer 25.

De grafheuvel Almen De Stop ligt noordoostelijk van de boerderij Stopsdijk 3 te Almen; gedeeltelijk in een perceel behorende bij deze boerderij en voor het overige gedeelte gedeelde eigendom van De Staat (Verkeer en Waterstaat) (Twentekanaal). De beide perceelsgedeelten grenzen aan elkaar.
De naam van de grafheuvel en de naam van de dijk zijn ontleend aan de boerderijnaam De Stop.
Bij de Stopsdijk komt voor de veldnaam Stopsbulten. Bult bete-

kent hoogte. Bulten zal betekenen door mensenhanden aangelegde heuvels, een grafheuvel.
De genoemde veldnaam is ontleend aan een veldnamenonderzoek in de gemeente Gorssel begonnen in 1983 door de Oudheidkundige Vereniging De Elf Marken in samenwerking met het Staring Instituut te Doetinchem.

6.3 Raap-rapport 305
In 1998 verscheen het door het te Amsterdam gevestigde Archeologisch Adviesbureau Raap uitgebrachte Raap-rapport 305 met als titel "Provincie Gelderland, WCL-De Graafschap Archeologische inventarisatie en verwachtingskaart (Fase A)".
Het rapport behandelt onder meer de oude grafheuvels in de gemeente Gorssel.
Eén exemplaar van het rapport is gezonden aan elke gemeente in de provincie Gelderland. Het rapport is bij de provincie niet verkrijgbaar voor particulieren.
Aangezien het Raap-rapport eerst onder mijn aandacht kwam toen dit artikel vrijwel was voltooid, is volstaan met het slechts noemen van dit rapport in deze paragraaf.
Raap = Regionaal Archeologisch Archiverings Project
WCL = Waardevol Cultuurlandschap

7 Ons Markenboek

Voor hetgeen in Ons Markenboek (OMB) over heidense begraafplaatsen is geschreven, is het Register op Ons Markenboek jaargangen 1-15, 1983-1997, geraadpleegd.
Het register sluit niet aan bij de trefwoorden van de inhoudsopgave van het boek Gorssels verleden. De voor het onderwerp "Heidense begraafplaatsen" in de inhoudsopgave voorkomende trefwoorden zijn : merkwaardige plaatsen en oude grafheuvels, zoals is vermeld onder 4.1. Deze trefwoorden komen in het register van Ons Markenboek niet voor. Ook verwante trefwoorden zoals grafveld, kerkhof en begraafplaats komen niet voor.
De Graafs trefwoord merkwaardige plaatsen vertoont gelijkenis met het trefwoord historische plekken in het register. Onder dit trefwoord komt voor een artikel getiteld "De opgravingen in Epse (plan Waterdijk)" gepubliceerd in OMB 10.03.13 (juli 1992). Het artikel is van de hand van N. van Wijk te Epse. De inhoud heeft inderdaad betrekking op ons onderwerp. Het artikel beslaat een pagina en luidt als volgt:

"De omstreken van Deventer hebben gedurende de laatste jaren zeer veel aan archeologische informatie opgeleverd. Vooral de omgeving van Colmschate bleek op dit gebied erg rijk. Voorafgaand aan woningbouw werden zowel door de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek als door leden van de Archeologische Werkgroep Nederland (A.W.N.) onderzoek verricht. Veelal met succes. De oudste vondsten dateren uit het Laat-Neolithicum, de jongste uit de Late Middeleeuwen. Behalve talrijke nederzettingssporen zijn inmiddels ook vijf grafvelden uit de Late Bronstijd, Vroege IJzertijd en Romeinse tijd bekend geworden. Via klooster "Ter Hunnepe" sluit het oude woongebied in Epse hierbij aan. Enige jaren geleden heeft men ten noord-oosten van Ter Hunnepe een geïsoleerd huis opgegraven, dat bij nader inzien niet in de Bronstijd, maar in de Vroege IJzertijd gedateerd moet worden. De vondsten bij Ter Hunnepe staan allerminst op zichzelf, want in de wijde omgeving van Deventer, waaronder ook Epse, zijn Bronstijd- en IJzertijdnederzettingen aangetroffen.
Al deze prehistorische bewoningssporen, die in de omgeving van Deventer zijn ontdekt liggen hoog en droog op dekzandruggen en met dekzand bedekte plaatsen. Alle vindplaatsen liggen boven de 7½ meter + N.A.P. Het blijkt dat met name de gevonden grotere complexen droge grond waren, aantrekkelijk voor bewoning.
De gevonden grafvelden (in Epse bij de Klembergen in de jaren 1860/1870) zijn aangetroffen op enige afstand van de nederzettingen. De gevonden sporen van vroegere bewoning zijn gescheiden door onbewoonde vrij smalle stroken, waarschijnlijk gebruikt voor veeteelt. Landbouw moet dus zijn beoefend op de veel kleinere hogere delen.
Gevonden bewoningssporen in Epse: 3 urnen, pijlpunten, aardewerkscherven, diverse vormen van bewoning en een regenboogschoteltje (zeer zeldzaam Keltisch muntje).
Twee urnen en ook het regenboogschoteltje bevinden zich in het Gemeentemuseum in Zutphen, terwijl één urn te zien is in het Oudheidkundig Museum in Leiden."

Bij het doorlopen van het register blijkt dat het artikel ook genoemd wordt bij het trefwoord archeologie. De overige drie artikelen bij dit trefwoord genoemd handelen niet over grafheuvels.
De aandacht valt verder op een artikel met als titel "Een Romeinse weg bij 't Uterink". Dit blijkt een schot in de roos te zijn. In het artikel worden de opgravingen door Reuvens bij het erve Springop genoemd. Het artikel gepubliceerd in OMB 6.03.19 (juli 1988) is geschreven door H.J. Jansen (op de Haar) naar aanleiding van de

vraag of de uitholling, met aan beide zijden grote beukenbomen, in het bosterrein bij het zomerhuis 't Uterink aan de Harfsensesteeg een overblijfsel zou zijn van een Romeinse weg.
Het voor de heidense begraafplaatsen van belang zijnde gedeelte van het artikel luidt als volgt:

"We vroegen ons af hoe het verhaal van de Romeinse weg in de wereld kon komen, doch het antwoord blijven we schuldig. Mogelijk kan het in verband worden gebracht met een opgraving, die in 1833 plaats vond ongeveer 500 meter ten noorden van 't Uterink tussen de Scheuterdijk en de Lindeboomweg bij erve Springop.
Prof. dr. Reuvens uit Leiden deed hier een grafheuvel onderzoek in de z.g.n. Witte Wievenbulten. Hier bleek een graf voor te komen uit de IJzertijd, de tijd omstreeks de jaartelling. Behalve urnen vond hij ondermeer een Romeinse munt van keizer Trajanus (97-117 n. Chr.). Die ene munt zegt nog niets over de Romeinen die dan hier zouden zijn geweest. Maar wel over de handel hiermee. Men kende waarde toe aan zo'n munt, anders was deze zeker niet als grafgift meegegeven aan de dode. Iemand met veel fantasie kan gedacht hebben aan de Romein, die hier zijn munt zou hebben verloren .... Meer valt er over de Romeinen niet te zeggen."

De laatstgenoemde schrijver H.J. Jansen op de Haar te Eefde heeft mij verzekerd dat in Ons Markenboek verder niets te vinden is over de heidense begraafplaatsen in de gemeente Gorssel.
In het register komt bij het trefwoord Algemene onderwerpen nog tweemaal voor "De begraafplaatsen in onze gemeente". Dit betreft een oproep voor de vorming van een werkgroep begraafplaatsen in OMB 13.04.5 (oktober 1995) en 14.01.9 (januari 1996).
Bij het trefwoord Tweede Wereldoorlog komt in het register voor "Het vergeten graf". Dit is een artikel gepubliceerd in OMB 13.02.11 (april 1995) van H.J. Jansen op de Haar over een typhoon die op 26 september 1944 razend snel uit de wolken schoot en recht naar beneden dook in het land van de boerderij Springop, juist tussen de Scheuterdijk en de Lindeboomweg in.
In OMB van oktober 1997 (15.04.31) is als bladvulling opgenomen:

Uit de Ruurlose Courant van maandag 7 mei 1934:
Eefde, 7 Mei. Urn gevonden
In de nabijheid van het erve Springop, waar in November 1929 bij afgraving van een stukje heidegrond een viertal urnen gevonden werd, is thans wederom een exemplaar te voorschijn gekomen, maar jammer genoeg sterk geschonden.

8 Tumba

In het Laat-Romeinse rijk is onder de christenen het Latijnse woord tumba in gebruik gekomen als aanduiding voor een heidense grafheuvel. Op dit Latijnse woord gaan terug de namen Tomme, Tombe, Toom, Tomkes en Tommel, de tomme-namen.

9 Heksen in de twintigste eeuw

Aan het eind van de twintigste eeuw spelen heksen nog een rol in de geschiedenis van de beschaving van de wereld. Zo bericht het Gelders Dagblad van 12 februari 1998 in de rubriek "Buitenland Kort" met als opschrift "Heksen gedood" het volgende:

"PORTMORESBY - Vijf vrouwen die werden beschouwd als heks zijn in een afgelegen gebied in Papoea-Nieuw-Guinea vermoord. Dit hebben de autoriteiten in de hoofdstad Port Moresby van Papoea-Nieuw-Guinea gisteren meegedeeld. Dorpsbewoners geloofden dat de vrouwen zwarte magie beoefenden. Ze zouden verantwoordelijk zijn voor de mysterieuze dood de afgelopen tijd van mensen en dieren in het dorp. De vrouwen zijn gewurgd of in stukken gehakt."

Papoea-Nieuw-Guinea is het Australisch gedeelte van het eiland waarvan het voormalig Nederlands Nieuw-Guinea het westelijk deel vormt, thans genaamd Irian Jaya.

10 Termen voor de indeling in perioden
De verklaring van enige op de indeling in tijdperken betrekking hebbende termen zijn volgens van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse Taal:

bronsperiode	voorhistorische tijd waarin de mensen hun werktuigen bijna uitsluitend van brons vervaardigden
bronstijd	bronsperiode
neolithicum	laatste periode van de steentijd, voor de opkomst van het gebruik der metalen
steentijd	prehistorische cultuurperiode waarin de mens het gebruik van metalen nog niet kende, en in hoofdzaak voor zijn wapens en gereedschappen steen

	gebruikte; men onderscheidt een oudere en een jongere steentijd (paleolithicum en neolithicum)
steentijdperk	steenperiode
ijzertijd ijzertijdperk	dat tijdperk in de menselijke ontwikkelingsgeschiedenis waarin men metalen (vooral ijzer) uit moeilijk te zuiveren ertsen leerde winnen, de laatste periode der voorgeschiedenis

Noot
Een eerder, kortere, en een daaropvolgende uitgebreide versie van dit artikel zijn ter beschikking gesteld aan de leden van de werkgroep begraafplaatsen van de OHV De Elf Marken via haar contactpersoon (=voorzitter) H.J. Jansen op de Haar.
Van de laatstgenoemde verscheen, nadat mijn artikel voor publicatie gereed was, in OMB 17.02.31 (april 1999) op persoonlijke titel een in dialect geschreven artikel met als titel "De witte wieven (Matres aufaniae) in Aefde", waarin melding wordt gemaakt van mijn onderzoek.
In mijn vorenstaand artikel is de publicatie van H.J. Jansen op de Haar buiten beschouwing gelaten.

BOERDERIJ EN GENEALOGIE MARKVOORT (1)

Werkgroep genealogie

In het boek van Slicher van Bath wordt het erf Marckfoirde al vermeld in het jaar 1494. Uit 1572 is een monstercedel bewaard, waaruit blijkt wie toen de horigen waren in de Kring van Dorth. Zij woonden op de volgende boerderijen:
Hendrick dye Bouwmeister
Sluisman
Hietbrink
Kolenkolk
Marckfordt
Hietkamp
Werner in de Schoeltt
Henrick in de Schoeltt
Lubbert in den Riett
Bron voor deze opsomming is "Uit Gorssel's Verleden, van J. de Graaf.

Marckfordt was dus ook een horig goed, en viel onder de Heer van Dorth. Dit houdt in dat de horige aan de grond en aan de eigenaar van de grond gebonden was en verplicht was bepaalde diensten te verrichten.
In vroeger tijden was het een algemeen verbreid principe, dat geschillen door gelijken beoordeeld en berecht moesten worden. Zo was er een gewone rechtbank voor alledaagse dingen, een leengericht voor procedures over leengoederen, en een hofgericht voor geschillen over hofhorigheid.
De bewoners van deze boerderijen moesten zich als hofhorigen naar het jaarlijkse hofgericht begeven, waar alle hoflieden aanwezig moesten zijn en plechtig door de hofheer in hun horigheid werden bevestigd. Men denkt wel eens dat horigheid een soort slavernij was, maar dat is niet het geval. De horigen moesten wel wat vrijheid ontberen, maar dit lag vooral op economisch terrein. Ze hadden jaarlijks per hoofd en per goed bepaalde verplichtingen, bijvoorbeeld het afstaan van een mud rogge of een paar hoenders aan de heer. Daar stond tegenover dat de horige aanspraak kon maken op bescherming en onderhoud door zijn heer. Ook waren er regels met betrekking tot het familierecht. In principe moest een horige met een horige trouwen, het liefst met iemand die onder dezelfde heer hofhorig was.

Op 17 mei 1580 is er sprake van belening van het erve Marckfoirde. De tekst luidt: "het erve en goet genant Marckfort, gelegen in der herlicheit ende Dorth ende kerspel Bathmen an der Zutphense sijde met 25 molder rogge ende 60 daalder jaarlijks tot behoef van Johanna van de Woolbekke" (Johanna woonde op de Havezathe de Woolbeek onder Laren). Wie er in 1600 op erve Markvoort woonden, is ons niet bekend.
In augustus 1674 komt het Olde en het Nieuwe Markvoort in handen van de familie Van Wassenaar. De boerderijen Oud en Nieuw Markvoort lagen vroeger op een andere plaats dan nu. Het nieuwe Markvoort lag tegen de grens of op de grens met de toenmalige gemeente Laren. Oud Markvoort lag waarschijnlijk wat noordelijker.
Uit de doopboeken van de kerk van Bathmen vinden we de volgende Markvoorts: Warner, son van Jan Markford (maart 1655) en Morgholt, dochter van Jan Markford (december 1657). In 1668 komen we Jan, Willemina en Aaltje tegen als dochters van Jan Markford.
In 1685 zien we bij een doop in Laren het echtpaar Trijne en Willem Markvoort als doopgetuigen. Het lijkt ons waarschijnlijk dat Trijne een dochter was van Jan Markford uit 1655. Dit is af te leiden uit de volgende gegevens: op 21 juli 1700 trouwt Willem Arents, weduwnaar van Trientie Jans op Markvoort met Aeltien Hendericks, dochter van Hendericks Jans Eeckel op De Wippert in de Schoolt. Het betreft hier erve De Bloemendal. Zij krijgen twee kinderen, namelijk Arent (in 1703) en Trijntien (in 1704). In 1705 overlijdt Willem en hertrouwt Aeltien met Tonnis (Teunis) Willems, zoon van Willem op de Braecke onder Bathmen. Zij trouwen op 20 maart 1706 te Laren. Hun zoon Jan wordt geboren op 13 januari 1712 in Laren/Dorth. Wij denken dat Teunis na het overlijden van Aeltien hertrouwt met haar zuster Jenneken Eykels van erve De Bloemendal onder de Kring van Dorth, want op 27 februari 1749 kopen Teunis Markvoort en zijn vrouw Jenneken het erve. Zoon Jan uit dit huwelijk trouwt op 30 mei 1739 met Janna Groot Nagelvoort, dochter van Teunis Groot Nagelvoort, geboren op 2 augustus 1722 te Laren. In 1753 koopt Jan Markvoort een stuk grond in de Schoolt nabij erve De Hietkamp, genaamd de Glasse en de Schoolte Mars, en in 1755 koopt hij erve en goet Kempink met alle daarbij horende landerijen van Hendrik de Reus, graaf van Plauen en vrouwe Amelie Esperance gravinne van Flodroff (Huis Dorth) voor 5700 Carolingische guldens en twintig stuivers.
Uit het huwelijk van Jan en Janna werden vijf kinderen geboren:

Willem (1740), Teune (1741), Albert (1743), Wilmine (1749) en Teuneken (1751).
Op 14 september 1761 wordt er een markevergadering van marke de Schoolt gehouden onder de grote eik van de familie Scholthof in de Schoolt. Op deze vergadering waren de volgende personen aanwezig: de heer van Dorth als erfmarkerichter, de heer Gerrit ten Cate wegens erve De Riet en de Schuttenplaats, Jan Markvoord als eigenaar van erve Kempink, de bouwman van Colencolck, als gevolmachtigde van de heer Tichler, eigenaar van Colencolck, Teunis Scholthof als eigenaar van erve Schoolthoff, Hendrik Hietkamp als eigenaar van erve De Hietkamp, Egbert Eggink als eigenaar van erve Smale, Hendrik Court als eigenaar van erve Court, Gerrit Nijendijk als eigenaar van erve Nijendijk en Harmen Kuiper wegens de Kuipersplaats.
Als gewaarde erven werden erkend: erve en goed Markvoord, erve De Wippert en erve Hietbrink. Voorts werd besloten om de brug over de Dortherbeek bij erve Hietkamp te vernieuwen. Tevens werden twee nieuwe schutters aangesteld om toezicht te houden over de gemeenschappelijke weiden, te weten de bouwlieden Court en De Kuiper. De nieuw gewaarden moesten f. 6,00 betalen om toe te treden tot de marke, evenzo moesten ze een bepaalde hoeveelheid wijn of bier meebrengen, die dan ter vergadering werd verteerd. De notulen werden na deze vergadering ondertekend door Jan Markvoord en Teunis Scholthof.
Jan Markvoord overlijdt op 4 juli 1788 te Bathmen en zijn vrouw Janna op 20 januari 1789, eveneens te Bathmen. Zoon Albert Markvoort gaat naar Almen en trouwt op 8 november 1771 te Vorden met Geertruiy Hesselink, geboren op 19 juni 1740 te Zelhem. In 1786 gaat het echtpaar Willem Jansen Kempink en Geesken Klein Ovink op het erve Markvoord wonen. Hun kind Teunis wordt hier geboren op 30 maart 1792. Het een en ander is na te gaan omdat het erve Markvoord kerkelijk onder Bathmen viel, wat heden ten dage nog het geval is. Helaas sterft Geesken in 1793 en Willem hertrouwt met Janna Hendrika Weijertman op 15 oktober 1794. Er worden negen kinderen uit dit huwelijk geboren, waarvan het laatste kind in 1806. Voorzover is na te gaan waren dit pachters van het erve Markvoord. Uit een registratie in de gemeente Gorssel in 1811 blijkt dat Jan Barend Hoen eigenaar was van genoemd erve. De heer Hoen woonde destijds met zijn vrouw Aaltje van Schooten in Voorst op het Keizershof. Wanneer hij eigenaar is geworden is ons niet bekend.
In 1811 werden er op Markvoord door bewoner Gerrit Jan Fleerkate vier koeien gehouden, ouder dan twee jaar en zes stuks jong-

vee, jonger dan twee jaar, evenzo een paard en 32 schapen.
Jan Barend Hoen overlijdt in 1820 te Voorst en zijn vrouw laat op 19 augustus 1825 en akte maken waarin het erve Markvoord aan de hoogstbiedende wordt verpacht voor zes opeenvolgende jaren, ingaande 22 februari 1826 "Sint Petri". De pachter wordt Jan van Schooten te Deventer, geboren op 2 augustus 1790 te Brummen, van beroep rentenier. Enkele bepalingen uit het pachtcontract willen wij u niet onthouden.
De halve opbrengst van de boomvruchten is voor de verpachter. Als er sprake is van herstelwerkzaamheden aan het huis, bijvoorbeeld nieuwe strodaken, dan dienen de werklieden vrije kost en inwoning te hebben. De pachter zal het huis behoorlijk bewonen. Enkele namen van percelen grond zijn: de Achterste kamp, het Schaapschot, de Lange halve voren, de Lantheersbrug, het Haverland, Op het Nijveld en de Snelle Wind.
Jan van Schooten gaat zelf niet op Markvoord boeren, hij laat er boeren. In 1825 doet dat de familie Slijkhuis: J. Slijkhuis, A.J. Slijkhuis, M. Slijkhuis en Mechteld Slijkhuis. Dit was na te gaan omdat er in 1825 in de gemeente Gorssel een onderzoek plaatsvond in welke belastingklasse een bepaalde boerderij ingedeeld moest worden. Van 1827 tot 1831 boert de familie J. en G. Goorman op Markvoord.
Zoals bij velen van u wel bekend is in 1830 het kadaster ingesteld om grondeigenaren van de onbebouwde en gebouwde vaste eigendommen te registreren, tevens naar klasse in te delen en belasting te heffen. Het erve Markvoord bestond toen uit de volgende percelen:

13 ha	09 are 50 ca	Bouwland
12 ha	69 are 80 ca	Weiland
	10 are 40 ca	Boomgaard
	08 are 40 ca	Tuin
	46 are 50 ca	Huis en erf
	59 are 20 ca	Dennebos
04 ha	25 are 50 ca	Bos
31 ha	22 are 90 ca	Heidegrond

Totaal 62 ha groot.
Omstreeks 1832 komt Wessel Waanders van Schooten, geboren op 4 maart 1793 te Brummen met zijn vrouw Jenneken Roeberts, geboren op 19 augustus 1791 te Beekbergen wonen en boeren op erve Markvoord en natuurlijk hun kinderen Jenneken (1817), Jannetjen (1820), Wessel (1822), Aaldert Jan (1825) en Aalbert (1828). De kinderen Aaltje (1832), Janna (1835), Willem (1840) en Jan (1837) werden op Markvoord in de gemeente Gorssel geboren, de anderen in Apeldoorn.

Zoals reeds vermeld was de weduwe Hoen (Aaltje van Schooten) eigenaresse van erve Markvoord. Pachter was Jan van Schooten, een broer van Wessel Waanders Schooten, de bewoner in die tijd. Op 18 november 1842 koopt Wessel Waanders van Schooten de boerderij Markvoord, toen groot ongeveer 70 ha, van de erfgenamen van Aaltje van Schooten (overleden in 1841) voor f. 9.000,-. Wessel van Schooten overlijdt op 15 augustus 1853.
Zoon Aaldert Jan van Schooten huwt op 22 april 1864 te Gorssel met Frederika Holterman, geboren op 8 januari 1841, dochter van Reint Jan Holterman en Harmina Groot Bronsvoord van het erve Groot Bronsvoord te Bathmen. Hij zet de boerderij voort. Voor zijn zuster Jenneken van Schooten, die op 5 februari 1847 te Gorssel huwde met Gerrit Jan Klein Nagelvoort, geboren 1 september 1810 te Laren, werd een nieuwe boerderij, Nieuw Markvoord, gebouwd ten westen van het oude erve Markvoord.
Dochter Jenneken huwt op 28 april 1871 Hendrik Willem Denneboom uit Bathmen van erve Denneboom in Zuidloo. Samen krijgen ze zeven kinderen: Harmina (1 juni 1872), Gerrit Jan (27 mei 1875), Jenneken, Hanna, Dika, Gerritje en Hendrik Willem. De boerderij wordt in 1900 opgesplitst als Harmina trouwt met Jan van Schooten uit Bathmen (Slagman). Ze bouwen een nieuwe boerderij (ongeveer 7 ha) te weten de Wikkemaat, thans Wikkemaatsweg 4 te Kring van Dorth. Ook zuster Dika en haar man Gerrit Jan Tuitert willen graag boeren en zij krijgen eveneens een stuk grond (ongeveer 7 ha) en een boerderij mee. Ze bouwen in de bocht van de Wikkemaatsweg, nu nr. 8.
Dit alles heeft plaatsgehad rond 1900. Het perceel dat thans bewoond wordt door Piet Hulshof, Wikkemaatsweg nr. 2, is ook nog afkomstig van erve Markvoord. Dit perceel werd al voor 1900 door Markvoord verkocht.
Gerrit Jan Denneboom trouwt op 8 juni 1907 te Gorssel met Harmina Bannink uit Diepenveen (erve Bakhuis in Oxe). Zij boeren verder op Nieuw Markvoord, al is hun grondoppervlakte wat kleiner geworden. Hun huwelijk wordt bekroond met twee zonen: Hendrik Jan (7 december 1908) en Bertus. Hendrik Jan Denneboom trouwt op 8 juni 1935 te Bathmen met Hendrika van Schooten, geboren op 3 maart 1908 te Bathmen op erve Slagman in Loo. Hun zoon Gerrit en zijn vrouw Bettie hebben met zoon Henk een melkveebedrijf op deze plek.
Een volgende keer vertellen we verder over erve Markvoord.

DE BEGRAAFPLAATSEN IN DE GEMEENTE GORSSEL (1)

H.J. Jansen op de Haar

In Ons Markenboek van oktober 1999 (17e jaargang, nr 4) en in dit nummer schreef de heer H. Schoenmaker een zeer interessant artikel over "Heidense begraafplaatsen onder de gemeente Gorssel".
In zijn aanhef vermeldt hij het bestaan van de werkgroep "begraafplaatsen" van onze vereniging. Deze werkgroep wil het resultaat van zijn zoeken en snuffelen aan het papier toevertrouwen en zal in de naaste toekomst verslag uitbrengen in Ons Markenboek.
Om een overzicht te krijgen van de gang van zaken in de beginjaren van onze gemeente vanaf de Franse tijd moeten we zo nu en dan wat voorschriften, circulaires of besluiten in het verhaal opnemen. Dit zijn in het algemeen taaie stukken, die gesteld zijn in de ambtelijke bestuurstaal uit die tijd.
Bij wijze van voorbeeld zullen we een gedeelte overnemen van het Provinciaal Blad van Gelderland, waarin het besluit was opgenomen van 5 september 1827. Daarin werd voorgeschreven het begraven van lijken der afgestorvenen in de kerken en op de kerkhoven, zoals deze zouden gelden per 1 januari 1829:

"Extract uit het register der besluiten van Gedeputeerde Staten der Provincie Gelderland.

Woensdag 5 september 1827.

Gelezen eene missive van den Heere Minister van Binnenlandsche Zaken, d.d. 22 Augustus l.l. no. 67, te kennen gevende, dat Z.M. goedgevonden heeft, met betrekking tot het begraven van de lijken van afgestorvenen in de kerken en op de kerkhoven vast te stellen:
1. Om bij de intrekking van art. 3 van des Souvereins besluit d.d. 22 December 1813, no.5, (te vinden in het bijvoegsel tot het Staatsblad, 1e deel, pag.34) de bepalingen van het decreet van den 23 Praireal, 12e jaar, geheel te doen herleven, te dien effecte, dat van en met 1 januari 1829, het begraven van lijken in kerken, kapellen, bedeplaatsen, hetzij publieke, hetzij aan gestichten of particulieren toebehoorende, zoowel in die Provinciën, alwaar het zoo evengemelde besluit van 22 December 1813, no.5, is uitgevoerd, als in al de andere Provinciën van het Rijk zal verboden blijven, en zulks zonder eenige uitzondering, zoo wel ten platten lande als in de steden, behoudens alleen het begraven op kerkhoven in de gemeenten, welke niet meer dan duizend (1000) zielen bevatten, hetwelk, na het voornoemd decreet, in de zuidelijke Provinciën gebruikelijk is gebleven, en dienvolgens voor het geheele Rijk kan worden aangenomen.
2. Om, te rekenen van hetzelfde tijdstip, in de steden, dorpen en vlekken van eene bevolking van meer dan duizend (1000) zielen, begraven op kerkhoven of begraafplaatsen, in de bebouwde kom der gemeenten gelegen, te doen ophouden, en bijgevolg te bevelen, dat aldaar, vóór het gemelde tijdstip, door de plaatselijke Besturen zullen worden aangelegd eene of meer begraafplaatsen, naar mate der bevolking en andere plaatselijke omstandigheden, en zulks ten minste 35 à 40 ellen afgelegen van de bebouwde kom der gemeenten, en van eene uitgestrektheid vijfmaal grooter dan de oppervlakte, welke noodzakelijk berekend wordt tot het begraven der afgestorvenen in het tijdsverloop van een doorloopend jaar, met uitzondering alleen van die weinige steden, dorpen en vlekken, alwaar het voorloopig behouden der thans bestaande begraafplaatsen buiten de kerken om zeer dringende redenen of geheel buitengewone omstandigheden als noodzakelijk of zeer raadzaam mogt voorkomen.
3. Om de steden, dorpen en vlekken van eene bevolking niet hooger dan 1000 zielen, en alwaar eene geschikte opene begraafplaats, hoezeer in de bebouwde kom derzelve gelegen, aanwezig is, het begraven op die plaatsen bij voortduring voorloopig toe te laten, behoudens het nemen van zoodanige voorzorgen bij het begraven der lijken, als welke voor de gezondheid der ingezetenen en voor het ongeschonden blijven der lijken noodzakelijk mogten gevonden worden; terwijl, in geval dat in eenige dier localiteiten geene begraafplaatsen buiten de kerken aanwezig mogten zijn, er alsdan zoodanige zullen moeten worden aangelegd, met in achtneming van hetgene hiervoren sub. no. 2 vermeld is.

Verzoekende Zijne Excellentie, dat tot de uitvoering van dien door Gedeputeerde Staten de noodige dispositiën genomen en de uitslag ter zijner tijd aan Zijne Excellentie moge worden kenbaar gemaakt. Waarop gedelibereerd zijnde, goedgevonden is: enz. enz."
Zo gaat dit nog vijf bladzijden door.

Dit extract werd door de Griffier der Staten doorgezonden aan de heren Districts Commissarissen en deze werden uitgenodigd toe te zien dat de onderhorige gemeentebesturen volledig gevolg zullen geven aan de genomen maatregelen en zorg te dragen dat Gedeputeerde Staten, onder bijvoeging van hun "consideratiën"

worden ingelicht.
Uit dit aangehaalde extract van de provincie blijkt hoe de drie daarin genoemde punten in één zin per punt werden beschreven, waardoor het stuk er niet duidelijker op werd.
De staatsraad, districtscommissaris, te Lochem zond dit stuk op 22 september 1827 aan de burgemeester van Gorssel, met het verzoek hem binnen zestien dagen voorlopig bericht te zenden.
Dat was vlugger geschreven dan gedaan.
Om een en ander duidelijk te maken voor onze lezers hebben we gemeend eerst vast te leggen, op welke wijze in de gemeente Gorssel het begraven plaats vond en op welke plaatsen.
Het begraven was in die tijd een kerkelijke aangelegenheid en de naam "kerkhof" zegt het al, meestal vond de begraving plaats in de hof, die gelegen was om de kerk en met een heg of muur van de openbare weg was afgesloten.
Zoals bekend had de gemeente twee kerkdorpen: Almen en Gorssel. De kerkelijke grens werd dus zoveel mogelijk aangehouden bij doop, huwelijk en begraven.
Voor Almen waren dat de inwoners van Almen en Harfsen en een gedeelte van Dochteren, gemeente Laren in die tijd.
Voor Gorssel waren het de inwoners van Gorssel.
Voor Eefde, dat kerkelijk onder Warnsveld viel, was dit dus Warnsveld. Dit gold ook voor Rijsselt, Angeren en Wolfeler.
Voor Epse, dat kerkelijk onder de Bergkerk van Deventer viel, was dit dus Deventer.
Voor Dorth en Schoolt, dat gedeeltelijk onder Bathmen en gedeeltelijk onder Laren viel, Bathmen of Laren.

Het valt te begrijpen dat het schrijven van de staatsraad te Lochem (districtscommissaris) van 22 september 1827 en het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 5 september 1827, als een bom viel in de raad van de gemeenten Gorssel en Dorth. (De gemeente Dorth was toen nog een zelfstandige gemeente.) In de raadsvergadering van 10 oktober 1827 werden deze stukken behandeld en het volgende werd besloten en aan Gedeputeerde Staten te kennen gegeven :
"dat er zich binnen de gemeente twee kerkhoven bevinden, als eerste Gorssel, dienende tot begraven der lijken van de Ingezetenen van het Dorp Gorssel, bevattende een bevolking van 489 Zielen en een te Almen tot begraafplaats strekkende van de lijken der Ingezetenen van het Dorp Almen en de Buurschap Harfsen, te zamen eene bevolking van 1016 zielen uitmakende, dat de lijken der afgestorvenen in de Buurschap Epse, waarvan de bevolking uit 426

Zielen bestaat en die van de Buurschap Eefde, welke een bevolking van 546 Zielen bevat, respectievelijk te Deventer en te Warnsveld, onder welke gemeente gezegde Buurschappen Kerkelijk behooren, worden ter aarde besteld; weshalve de Raad de vrijheid neemt HEdGrA.te verzoeken, alvorens hunne beraadslagingen over het hoogst aangelegen onderwerp met grond te kunnen voortzetten, om denzelven wel met HEdGrA.welnemen te willen vereeren, nopens de toepassing van het bovengenoemde Besluit op deze gemeente Speciaal of thans mede voor de daarstelling eener begraafplaats voor de ingezetenen van de Buurschappen Epse en Eefde binnen deze gemeente moet gezorgd worden, en de aanwijzing derzelve, onder UwEdGrA. approbatie, hetzij te Gorssel, of te Almen , naar gelang van de localiteiten, tot de bevoegdheid van deze Raad behoort, dan wel of de begraving der lijken hunner afgestorvenen op den tegenwoordigen, van oudsher gebruikelijken voet, te Deventer en Warnsveld zouden moeten blijven voortduren, daar in het laatste geval U twee binnen deze Gemeente aanwezige Kerkhoven, welligt ter bestaande plaatsen zouden kunnen behouden blijven, het ene wijl de bevolking waarvoor hetzelve dient geene 1000 zielen bedraagt en het andere uit hoofde van dezelfs open ligging, buiten de Kom der Gemeenten, waardoor men vermeent dat hetzelve van geene schadelijke werking op de gezondheid der Ingezetenen kan geacht worden."

De soep werd niet zo heet gegeten als zij werd opgediend en de vroede vaderen maakten zich niet zo druk. Zij zullen echter wel begrepen hebben dat hun besluit geen enkele zekerheid gaf dat Gedeputeerde Staten hiermede akkoord zouden gaan. Toch nam het gemeentebestuur verder geen maatregelen. Alleen schreef op 1 november 1827 burgemeester De Vuller namens de gemeenten Dorth en Gorssel een brief ter kennisneming aan de kerkbesturen van Almen/Harfsen en Gorssel en zond een afschrift van het besluit van 5 september 1827 van Gedeputeerde Staten van Gelderland te Arnhem ter kennisname erbij.
Meer dan een half jaar later stuurde de burgemeester weer een brief aan de kerkbesturen van Almen en Gorssel, maar nu stelde hij een zestal vragen omtrent het kerkhof en het begraven in de kerk en op het kerkhof, met het verzoek vóór 1 juni 1828 te willen antwoorden.
Het antwoord van de kerkvoogdij van Gorssel op dit schrijven laten wij dit keer in zijn geheel opnemen, terwijl bij een volgende keer het antwoord van de kerkvoogdij van Almen zal worden gepubliceerd. Het antwoord luidde als volgt en het werd op 1 juni 1828

gedateerd:

"Kerkvoogden te Gorssel, gezien hebbende de misssive van den heer Burgemeester dezer gemeente, van den 21 Mei J.L. inhoudende verzoek om opgaven, aangaande het stuk der begravenissen vastgesteld:
heeft de eer te bevinden:
1e. Dat er aan de Kerk te Gorssel eene Grafkelder is. En eene Groeve in de Kerk, en buiten die, geschiede de begraving in de kerk algemeen;
2e. Veertig , is het getal groeven op het Kerkhof, die als wettelijken Eigendom gebruikt worden, en lopen van de Kerk, na den Buitenkant.
3e. Het Kerkhof, legt om de Kerk, en heeft eene groote, van ongeveer 18 Roeden en 50 ellen en dienende bijna tot begraven van de lijken door de groote voor elke groeve, en een klein gedeelte voor de algemeene begraving. En niet meer overig, als aan de Zuidelijke buitenkant van het Kerkhof, een langwerpig stuks gronds, daar tot heden, nog geene lijken begraven zijn, heeft een lengte van ongeveer 36 ellen en brede ruim 6 ellen.
4e. En de lijken die jaarlijks op het Kerkhof ter aarde besteld, uit de gemeente Gorssel alleen, zijn om de dertien in getal.
5e. En het Kerkhof kan bij voortduring voldoende geacht worden; om elke groeve heeft eene goede lengte, zoo dat de lijken ongeroerd kunnen worden gelaten. Zoo als het behoord: Aan de goeie bepalingen, door Zijne Majesteit vastgesteld.
6e. Voor de begraven lijken, uit de gemeente, word niets betaald; en voor, die in de Kerk begraven, en geene aanspraak van regt, 6 gulden. Die in den grafkelder, betaalen aan den Koster, doch onbepaald, En voor die van buiten de gemeente inkomen, 60 cents aan den Koster. En 1 Gulden aan de Kerk ingeval als Zij op den Zoogenaamden algemeene Kerkhof begraven worden.

De Kerkvoogden te Gorssel,
A Boschloo, Kerkvoogd."

We willen hiermede dit onderzoek afsluiten en zullen bij de volgende aflevering het antwoord van de kerkvoogden van Almen publiceren.

SPONSORS VAN DE ELF MARKEN

Almen:
Boeltjes Sig. Mag./Kantoorboekhandel, Dorpsstraat 20
HCR De Hoofdige Boer, Dorpsstraat 38
Installatiebedrijf F. Pladdet, Dorpsstraat 24

Eefde:
Bouwbedrijf Nijenhuis Menkveld, Mettrayweg 30
Makelaarskantoor B.W. ten Dam, Rustoordlaan 39

Epse:
Aannemersbedrijf H. Hietbrink, Epserenk 26

Gorssel:
ABN AMRO bank N.V.
Gemeente Gorssel
Kantoorboekhandel Bechtle, Hoofdstraat 36D
Rabobank Berkel-IJssel
Welkoop H.H. Berndsen, Molenweg 38
Verzekerings Adviseur De Boei, Elfuursweg 3A
H.C.R. De Roskam, Hoofdstraat 26

Harfsen:
Café Buitenlust, Lochemseweg 132
Foto Wim Wichers, Lochemseweg 94
Garage Henk Slettenhaar, Bremweg 1B
Installatiebedrijf Jan ten Have, Lochemseweg 96
Lubberding BV Harfsen, fabrikant van Gerjak voortenten, en Tago vouwwagens, Reeverweg 6A

Inlichtingen over sponsoring bij de penningmeester.

Het lidmaatschap loopt van 1 januari - 31 december.
Opzeggen van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 december.

De contributie bedraagt f. 30,-- per jaar per gezin. Hiervoor heeft men vrije toegang tot de vergaderingen, lezing- en dia-avonden. Tevens wordt elk kwartaal Ons Markenboek gratis toegezonden. De leden buiten de gemeente betalen hiervoor f 5,-- extra als bijdrage in de portokosten.
Betaling van contributie, bijdragen of giften kan geschieden op de rekening van de vereniging nr. 3014.05.611 bij de Rabobank "Berkel-IJssel".
Voor contributiebetaling wordt voorkeur gegeven aan een machtiging of een acceptgirokaart.

Publicatie of overname van artikelen uit Ons Markenboek is alleen toegestaan met toestemming van de voorzitter van de redactiecommissie.
Kopij te zenden aan één van de leden der redactiecommissie, indien mogelijk op diskette (WP.5.1) met drie uitgewerkte teksten.

Het verenigingsgebouw Het Richtershuis, Hulstweg 4 te Harfsen, is op dinsdagmiddag geopend van twee tot vier uur. De tweede dinsdag van de maand kan men hier terecht voor bibliotheek en genealogie.
Het gemeente-archief is alleen op maandag geopend.

Adviseur : J. Eefting, archivaris gemeente Gorssel
Postbus 19, 7213 ZG Gorssel, tel 0575 498989

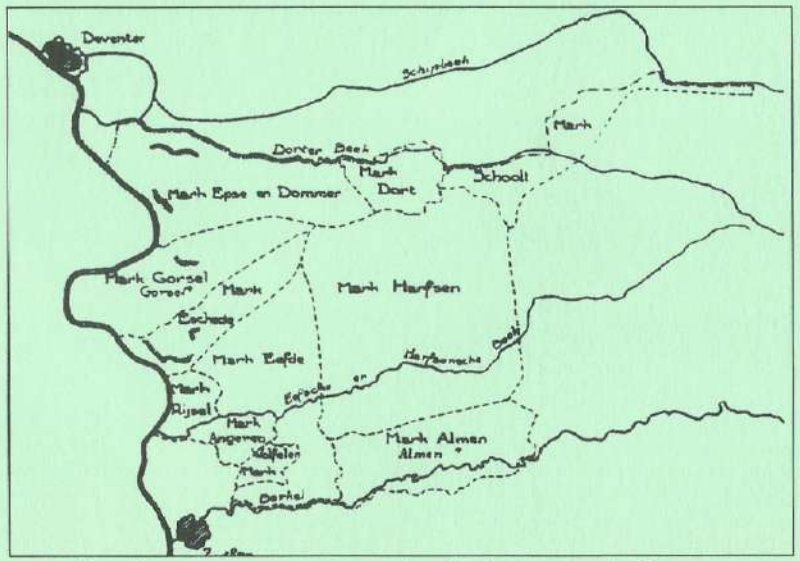

Kaartje van de vroegere marken in de gemeente Gorssel